

Holló Dániel–Nagy Márton: Bankrendszeri hatékonyság vizsgálata az Európai Unióban¹

A pénzügyi stabilitási szempontok mellett jóléti szempontból is kedvezőtlennek tekinthető a régi és új EU-tagországok bankrendszerei közt kimutatható költséghatékonysági rés. Az új tagországok többségében a bankok a relatíve magas költséghatékonyság-veszteségeket és az elégtelen verseny miatti oligopolisztikus járadékot vélhetően beárazzák a kamatokba. A magas hitel- és alacsony betéti kamatok a volumenhatáson keresztül meggátolhatják a megtakarítási és beruházási kedv élénkülését, így egy magasabb gazdasági növekedési pálya elérését.

A jelen tanulmányban megvizsgáljuk az Európai Unió tagállamainak bankrendszerei közötti hatékonyságbeli eltéréseket, és megpróbáljuk megmagyarázni annak okait. Empirikusan bizonyítjuk, hogy a tagállamok közötti hatékonyságkülönbségek mértékét és időbeli alakulását nagyban befolyásolják a működési környezet adottságai és a menedzsment tudatos viselkedése. Hosszú távon csak a menedzsment tudatos magatartásának van relevanciája, hiszen a pénzügyi piacok, intézmények integrációjával és az Egységes Európai Piac létrejöttével a működési környezetben rejlő előnyök és hátrányok nagyságrendje mérséklődik vagy eliminálódik.

BEVEZETÉS

Az információs technológia gyors fejlődése, a tőkepiac nemzetköziesedését kiaknázó új típusú versenytársak megjelenése, valamint a felgyorsuló innováció miatt létrejövő új piacok az elmúlt években jelentősen hozzájárultak a piaci verseny élesedéséhez és az európai bankrendszer konszolidációjának felgyorsulásához. Az európai uniós országok bankszektorai számos kihívással néztek szembe az elmúlt évtizedben. A régi tagországok esetén a Banki és Pénzügyi Szolgáltatásokat szabályozó Második Európai Direktíva és az „Egységes Európai Útlevel” jelentősen növelte a dereguláció sebességét, a piacra lépés költségeinek csökkentésén keresztül hozzájárulva a verseny erősödéséhez és egy Egységes Pénzügyi Piac létrejöttéhez. A Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) ugyancsak nagymértékben elősegítette az intézmények működési korlátainak lebontását. Az euro bevezetése főként a pénz- és tőkepiacok integrációját gyorsította azáltal, hogy a helyi bankok fokozatosan elvesztették a külföldi bankokkal szembeni versenyelőnyüket.

A pénzügyi közvetítőrendszer átalakulásával párhuzamban elkezdődött a bankrendszer egységes bankpiacba történő integrációja. A gazdasági konvergencia, a szabályozói harmonizáció és az EU kibővítése tovább gyorsította az új EU-tagországok bankrendszereinek konszolidációját és integrációját. Az új EU-tagországokban a tervutasításos gazdaságirányítás és az egyszintű bankrendszer megszűnését követően a pénz- és tőkepiaci liberalizáció, valamint a gazdaság privatizációja teremtette meg a modern pénzügyi intézményrendszer kialakulásának alapjait. A je-

lentős mértékű külfölditőke-bevonás, az intézményi konszolidáció, valamint a hatékony szabályozói környezet kialakulása nagyban hozzájárult a bankrendszer gyors átalakulásához és fejlődéséhez, valamint a bankok árazásának, hitelezésének piaci alapokra helyeződéséhez.

Tanulmányunk arra keresi a választ, hogy a működési környezet sajátosságai, valamint ezektől a hatásoktól függetlenül a menedzsment tudatos viselkedése mekkora hatékonyságbeli eltérést okoz az egyes országok között. Ennek mérését úgy végezzük el, hogy megpróbáljuk kiszűrni a bankok eltérő működési környezetéből származó hatásokat. Megvizsgáljuk, hogy az Európai Unió tagországainak bankrendszerei mennyire tekinthetők hatékonyak és mekkora, valamint hogyan változik a hatékonysági rés a régi és az új EU-tagok között. Emellett mérjük a hatékonyság konvergenciájának nagyságát az uniós tagországain belül, valamint a tagországok között.

Ebben a tanulmányban két hatékonysági mutatót származtatunk, az egyik az úgynevezett költséghatékonyság (továbbiakban költséghatékonyság), a másik pedig az alternatív profithatékonyság (továbbiakban profithatékonyság). A költséghatékonysággal azt mérjük, hogy a menedzsment alkalmassága vagy alkalmatlansága milyen hatást gyakorol a költséggazdálkodáson keresztül a bank működésére. A profithatékonyság kapcsán arra a kérdésre keressük a választ, hogy a bankok eltérő profitabilitása mennyiben tudható be a menedzsment munkájának. A profithatékonyság azért tekinthető a költséghatékonysággal szemben nagyobb információtartalommal rendelkező módszernek, mivel figyelembe veszi azt is, hogy a me-

¹ A témában írt bővebb tanulmány elérhető a Magyar Nemzeti Bank honlapján (Working Papers 2006/3).

nedzsment nemcsak a költségszerkezet, hanem a kibocsátási árak és nem árjellegű tényezők „tudatos” megválasztásával is hozzájárulhat a hatékony működéshez. Empirikusan igazoljuk, hogy az eltérő működési környezetből eredő hatások kiszűrése nélkül a költség- és profithatékonyság méréséből származó eredmények, valamint az ebből levonható következtetések jelentősen eltérhetnek. A működési környezet hatásait kontrollálva a költség- és profithatékonyságból levonható következtetések azonban egymással konzisztensek.

A tanulmányunk fontossága abban rejlik, hogy a bankrendszer stabilitása szempontjából elsődlegesen a profitmaximalizáló viselkedés miatt a tudatos hatékonyságjavításnak van relevanciája. Kockázatot hordozhat, hogy az elégtelen verseny vagy más piaci tökéletlenségek miatti magas profitabilitás következtében a menedzsment elkényelmesedik, és nem foglalkozik a hatékonyság javításával. Csak a tudatos hatékonyságjavulás járulhat hozzá tartósan egy bank jövedelemtermelő képességéhez, ugyanis hosszú távon – az Egységes Európai Bankpiac következményeként – a piaci tökéletlenségekből adódó egyéb profitbeli, hatékonyságbeli különbségek előbb-utóbb mérséklődnek vagy eltűnnek. A hatékonyságjavításnak fontos jóléti következményei is lehetnek, mely elsősorban abból ered, hogy a hatékonyan működő intézmények „hatékonysági többlete” az árazásban megjelenve egyrészt a hitelkamatok csökkenésén keresztül a beruházások és a fogyasztás élénküléséhez és ezáltal egy dinamikusabb gazdasági növekedéshez, másrészt a kamatterhek mérséklődésén keresztül a fogyasztói többlet emelkedéséhez járulhat hozzá.

HATÉKONYSÁGI MEGKÖZELÍTÉSEK

A gyakorlatban legtöbbször a számviteli-pénzügyi mutatók alapján elemzik a bankok relatív, versenytársakhoz viszonyított hatékonyságát. A számviteli mutatók használata mellett azonban a statisztikai megközelítés alkalmazása is indokolt. A statisztikai alapú költséghatékonysági mutatókkal például pontosabban meg tudjuk határozni, hogy a menedzsment alkalmassága vagy alkalmatlansága (képessége) milyen hatást gyakorol a költséggazdálkodáson keresztül a bank működésére. A menedzsment „képességbeli különbségei” az inputok megfelelő allokálásában és a technológia kihasználásában rejlenek. A profithatékonyság a költséghatékonysággal szemben nagyobb információ tartalommal bír, mivel figyelembe veszi azt is,

hogy a menedzsment nemcsak a költségszerkezet, hanem a kibocsátási árak és a nem árjellegű tényezők „tudatos” megválasztásával is hozzájárulhat a hatékony működéshez. A menedzsment „tudatos” erőfeszítéseinek eredményeként például eltérő minőségű szolgáltatások alakulhatnak ki, erősödhet a nem tökéletes versenyzői árazási magatartás és ezáltal növekedhet az oligopolisztikus járadék, valamint emelkedhet a nem kamatjellegű bevételek szerepe. Kutatásunk során a statisztikai alapú, úgynevezett *parametrikus megközelítést* preferáltuk és feltételeztük, hogy a hatékony határ egy adott függvénnyel leírható.

A parametrikus módszereket leggyakrabban a költséghatékonyság becslésére használják, míg a profithatékonyság vizsgálata az utóbbi néhány évben terjedt el. A költséghatékonyság mérése azért fontos, mivel ez gyakorol a legnagyobb hatást a bankok árazására és jövedelmezőségére. A költséghatékonyság fogalmát először Leibenstein (1966) vezette be. Ezzel az egyes bankok menedzsmentjeinek „képességeiben levő különbségekre” akart fókuszálni. Ezek a „képességbeli különbségek” pedig abban rejlenek, hogyan tudják a költségeket menedzselni, azaz az inputokat allokálni és technológiát felhasználni. Az allokációs hatékonyság, mint a költséghatékonyság egyik része, azt a hatékonyságot próbálja megtestesíteni, amely abból ered, hogy a menedzsment mennyire tud megfelelően reagálni a relatív árváltozásokra, képes-e a relatíve drágábbá vált inputokat a relatíve olcsóbbakkal helyettesíteni. A költséghatékonyság technológiai komponense a menedzsment azon képességét méri, hogy tud-e megfelelő termelési terveket készíteni, illetve hogy milyen jól tudja az erőforrásokat a tervekhez rendelni.

A profithatékonyság becslése még viszonylag újnak számít a hatékonysági irodalomban. A profithatékonyságot a következőképpen definiáljuk Berger és Mester (1997) munkája nyomán: az adott bank milyen közel áll ahhoz, hogy elérje a maximális profitot adott outputszintek mellett.

A hatékonysági irodalom domináns része az USA bankrendszerét vizsgálta, az európai tanulmányok részaránya viszont meglehetősen alacsony, az átmeneti gazdaságok pénzügyi rendszereinek vizsgálata pedig szinte alig kapott figyelmet.² Az egyes országok bankrendszerait hatékonysági szempontból összehasonlító kutatások is erősen alulreprezentáltak, melyet az eltérő működési környezetből adódó problémák nehéz kezelése és ennek hatékonyságra gyakorolt hatása magyarázhat.

² Amint azt Berger és Humphrey (1997) hangsúlyozza, a 122 hatékonysági kutatásból, amely közel 21 országot fedett le, csak mintegy 5% vizsgált átmeneti gazdaságokat.

FŐBB KÜLÖNBSÉGEK AZ UNIÓS ORSZÁGOK MŰKÖDÉSI KÖRNYEZETÉBEN

A bankrendszerek országok közötti összehasonlítása során az egyik legnagyobb kihívás a működési környezet főbb különbségeinek feltárása, vizsgálata, valamint a hatékonyságra gyakorolt hatásának elkülönítése a menedzsment viselkedéséből eredő hatásoktól. Ennek megfelelően a következőkben megvizsgáljuk a működési környezet heterogenitásának fő forrásait.

A makrogazdasági környezet

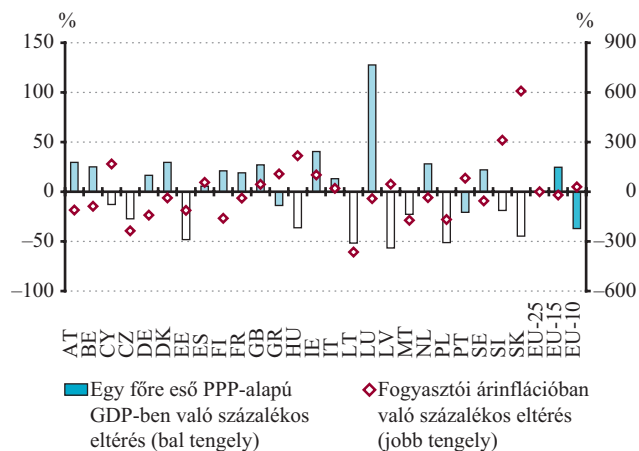
Az Európai Unió régi és új tagországaiban a makrogazdaság stabilitása megerősödött az elmúlt évtizedben. A régi tagországok többsége teljesítette a nominális konvergenciát, a maastrichti kritériumokat és 1999-ben bevezette a közös pénzt, az eurót. Az új tagországok többségében a központi tervutasításos rendszert felváltotta a piacgazdaság, melynek következtében elindult, valamint felgyorsult az EU-hoz történő reálgazdasági és a GMU öt pilléréhez történő nominális konvergencia (árfolyam-stabilitás, árstabilitás, költségvetés egyensúlya, államadósság alacsony szintje, hosszú kamatok konvergenciája). A felzárkózás ellenére az Európai Unióban, főleg a régi és új tagországok között, azonban továbbra is jelentős gazdasági különbségek figyelhetők meg.

A reálgazdasági konvergenciát illetően elmondható, hogy bár az új EU-tagországokban aggregált szinten a gazdaság és a termelékenység növekedési üteme gyorsabb, addig a kibocsátás szintje alacsonyabb a régi tagországokénál. Az egy főre eső, PPP-alapon számított GDP-vel mért átlagos fejlettségi szint az új EU-tagországokban közel kétharmada a régiekének. Ezt a szintet a csatlakozó országok közül Csehország, Ciprus, Málta és Szlovénia múlja felül.

A nominális konvergenciát illetően fontos kiemelni, hogy a régi (EU-15) és új tagállamok (EU-10) átlagos inflációjának szintje a fejlettségnél sokkal kisebb különbséget mutat, azonban a tagállamok között nagyfokú heterogenitás figyelhető meg. Bár a régi tagállamok többségében az euro bevezetését megelőzően az infláció alacsony szintre csökkent, az országok közötti relatív szórás továbbra is magas. Az új tagországok esetén az okozza a heterogenitást, hogy Szlovákia, Szlovénia, Magyarország és Ciprus kivé-

1. ábra

A tagállamok fejlettségi fokának és inflációjának EU-25 átlagától való százalékos eltérése (2003-ban)

Megjegyzés: EU-15 a régi EU-tagországokat, míg az EU-10 az új EU-tagországokat foglalja magában.

Forrás: Eurostat.

telével az országok többsége már 2003-ra elérte a maastrichti kritérium által meghatározott szintet.

Az euroövezetben a közös monetáris politika jelentősen csökkentette a kamatok ingadozását és növelte az országok közti homogenitást. A hosszú kamatok terén Magyarország kivételével minden új EU-tagország elérte a konvergenciakritériumokat. Az új tagországoknál a rövid kamatok esetén azonban jelentős szóródás tapasztalható az infláció különböző mértéke, valamint a fiskális egyensúlytalanságból és árfolyam-bizonytalanságból eredő magasabb kockázati prémium miatt.

A szabályozói környezet

Az 1980-as éveket követően az EU pénzügyi szektora egy jelentős liberalizációs (tőkeáramlás) és deregulációs (kereskedelmi bankok alapítása, tevékenységi körének meghatározása és megszűnése) folyamaton esett át. A Banki és Pénzügyi Szolgáltatásokat szabályozó Második Európai Direktíva (1989) és az „Egységes Európai Ütleivel” (1993) bevezetését, valamint a Pénzügyi Szolgáltatások Akcióterve (1999) elindulását követően jelentősen felgyorsult a szabályozási rendszerek konvergenciája.³ Mivel az új tagállamok a legfontosabb európai banki direktívákat már a csatlakozás előtt teljesítették, az EU kibővítése után lassult, de nem állt meg a pénzügyi szabályozás folyamatos harmonizációja.⁴

³ Európában a jövőben a legnagyobb kihívást a jelzálog-hitelezés, a vagyonkezelési tevékenység, a pénzügyi tanácsadás, a biztosítási tevékenység országokként eltérő szabályozásának harmonizációja, valamint a Bazel II implementációja és az új EU-tagországok esetén az euro bevezetése jelentheti.

⁴ A takarékszövetkezeteket, valamint a betétbiztosítási rendszerrel kapcsolatos európai irányelvek teljes adaptálását azonban még sok országnak be kell fejeznie. Néhány új tagállamnak pedig tovább kell folytatnia a tőkeszabályozás, csődtörvény, valamint a fiókok és leányvállalatok működésével kapcsolatos szabályozás harmonizációját.

Fontos megemlíteni, hogy bár az európai direktívák többségének teljesítése csökkentette az elmúlt évben a szabályozás heterogenitásának mértékét, az azonos tevékenységek szabályozásának szigorúsága a tagállamok között továbbra is jelentősen szóródik. Emellett a direktívákon felüli, illetve ún. minimumszinten túli pénzügyi szabályozásban ugyancsak jelentős eltérések figyelhetők meg. Ezen tényezők között említhető a fogyasztóvédelem, kisebbségi részvényesek érdekvédelme, a vállalatirányítás minősége, a verseny és a hatékonyság ösztönzése.

A pénzügyi közvetítés mélysége

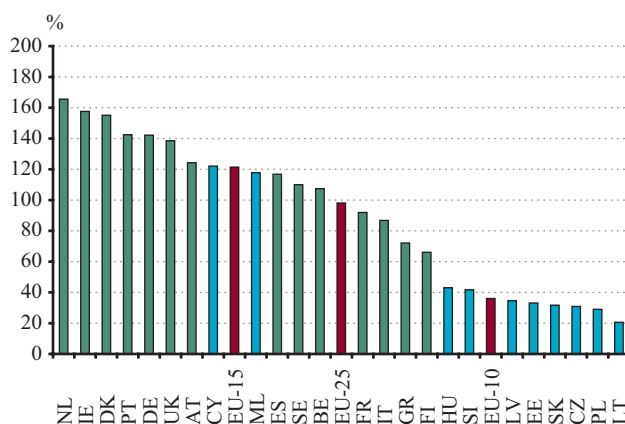
A működési környezet legfontosabb tényezői közül a pénzügyi közvetítés tekintetében figyelhető meg a legnagyobb heterogenitás az EU-tagállamok között. Az új EU-tagállamok bankrendszerének átlagos hitel/GDP-mutatója (36%) kevesebb, mint egyharmada a régi tagországokéval (125%) összehasonlítva.

Az új EU-tagországokon belüli nagyfokú szóródást jól jelzi, hogy a pénzügyi közvetítés mélysége és annak alakulása szempontjából a bankrendszerek három jól elkülöníthető csoportba oszthatók. A bankrendszer magánszektorban nyújtott hiteleinek GDP-arányos szintje Ciprus és Málta esetén már 2001-ben elérte a régi EU-tagországok átlagát. Ebben a két országban a bankok gazdasági szerepének gyors növekedését a korai privatizációs hullám, a gyors pénzügyi liberalizáció, a gazdaság stabilan magas növekedése okozta. A második csoportba Csehország és Szlovákia tartozik, ahol a banki közvetítés mélysége az állami vállalatok nagyfokú finanszírozása, valamint a korai tőke-liberalizáció miatt már 1998-ban megközelítette a régi EU-tagországok minimumszintjét (60%). A magánszektor hiteleinek GDP-arányos értéke azonban 2003-ra mintegy megfelelő (30%), amit egyrészt a nagyfokú portfóliótisztítás, másrészt a szabályozás szigorításával párhuzamosan a hitelezésben fellépő erőteljes kormányzati kizsorítási hatás magyarázott. A harmadik csoportba a balti országok (Észtország, Litvánia⁵ és Lettország), valamint Lengyelország, Magyarország és Szlovénia sorolható, ahol a bankok gazdaságon belül betöltött szerepe egy alacsonynak tekinthető szintről csak 1999–2000 óta kezdett el tartósan emelkedni. A növekvő trend ellenére ezen országoknak a lemaradása szignifikánsan nem csökkent.

Végül meg kell említeni, hogy a régi EU-tagországokon belül is megfigyelhető egy erős heterogenitás a bankok pénzügyi közvetítésén belül betöltött szerepét illetően. Finnországban, Görögországban, Olaszországban és

2. ábra

Az EU-tagországok kereskedelmi bankjai által a magánszektor részére nyújtott hiteleinek GDP-hez viszonyított aránya (2003-ban)

Megjegyzés: Luxemburgot nem ábrázoltuk, mivel itt kiugróan magas 500% feletti a magánszektor hitelei/GDP-aránya.

Forrás: EKB.

Franciaországban alacsonyabb, míg Hollandiában, Írországban, Dániában, Portugáliában és Németországban magasabb az EU-15 átlagánál a bankrendszer által a magánszektorban nyújtott hitelek GDP-hez viszonyított aránya. A pénzügyi közvetítés mélységének országok közötti szóródását főként a tőkepiac eltérő szerepe, a pénzügyi szabályozás különböző erőssége, valamint egyéb országspecifikus tényezők magyarázzák.

Piaci koncentráció

A konszolidációs folyamat eredményeként a régi és új EU-tagországok között az elmúlt években nemcsak gazdasági, szabályozói, pénzügyi közvetítési, hanem piaci struktúrára alapú felzárkózás is lejátszódott. Ennek ellenére a két régió bankrendszerei között jelentős koncentrációbeli rés maradt fenn.

Az új EU-tagországok többségében a kétszintű bankrendszer kialakulását követően az állami bankok privatizációja és rekapitalizációja, valamint számos új bank piacra lépése a monopolisztikus struktúra gyors feltöredezését okozta. A bankrendszerek nagy részének külföldi tulajdonba kerülése a technológiai (fejlett kockázatkezelési, vállalatirányítási és elszámolási módszerek) és a képzett munkaerő-transzferen keresztül nagymértékben elősegítette a pénzügyi szektor termelékenységének növekedését és integrációját.⁶ A '90-es évek második felében az akvizíciók és egyesülések, valamint számos banklikvidálás azonban

⁵ Litvániában a legalacsonyabb a banki közvetítés mélysége, ami a közös faktorokon túl a számos bankválságnak köszönhető.

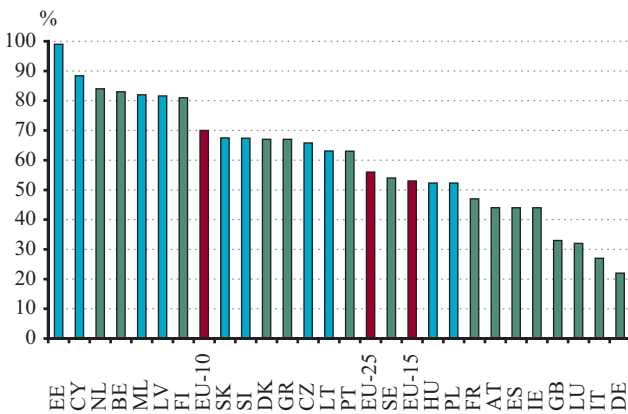
⁶ Az anya- és a leánybank közötti kapcsolatnak a hatékonyság nagyságára és annak alakulására gyakorolt hatása, illetve ez utóbbinak feltárása az új tagországok esetében különösen fontos kérdés. Ennek vizsgálata a jövőbeli kutatás egyik fő irányvonala lehet.

megállította a bankrendszer koncentrációjának csökkenését és stabilizálta az oligopolisztikus struktúráját.

A mérlegfőösszeg alapján az első öt legnagyobb bank piaci részesedésének összegét összehasonlítva az új EU-tagországok közül egyedül csak Lengyelország és Magyarország rendelkezik a piacok relatív nagy mérete miatt a régi EU-tagországok átlagához közeli értékkel. Részben a kis piaci méret, részben pedig az öröklött piaci struktúra miatt a többi új EU-tagország bankszektora erősen koncentrálnak tekinthető (az első öt bank piaci részesedése 63–100% között szóródik).

3. ábra

Az EU-tagországok bankrendszerének koncentrációja (2003-ban)

Megjegyzés: A koncentrációt az első öt legnagyobb bank mérlegfőösszeg alapján számított piaci részarányának összegeként definiáljuk.
Forrás: EKB.

A régi EU-tagországok esetén is megfigyelhető a piaci struktúra átalakulása. Az új EU-tagországokkal szemben a régi tagországok esetén a koncentráció foka bár egy alacsony szintről, de a hatékonyság- és/vagy piacierő-növelést célzó számos egyesülés és felvásárlás miatt fokozatosan emelkedett az elmúlt években. A régi EU-tagországok bankpiacainak átlagos koncentrációja azonban még mindig alatta marad, országok közötti szóródása pedig meghaladja (a koncentráció 22–84% közötti) az új EU-tagországok értékeit. Ez utóbbi arra vezethető vissza, hogy az új EU-tagországokon belül jelentősebb az országok mérete közötti különbség.

EMPIRIKUS EREDMÉNYEK

A statisztikai megközelítést felhasználó hatékonysági kutatásunk során az Európai Unió 25 tagállamának 2459 bankját vizsgáltuk a 1999 és 2003 közötti időszakban. Kutatásunk során két alapegyenletet becslünk. Az első egyenlet csak a költség és profitfüggvény input és output változóit vizsgálja, míg a második alternatív egyenletet ki-

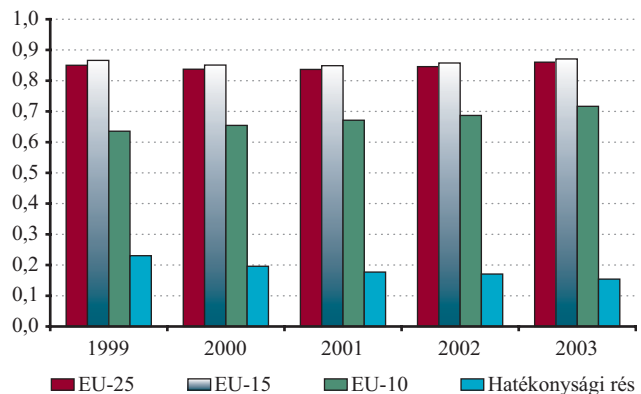
bővítettük országspecifikus változókkal (infláció, egy főre eső jövedelem, a pénzügyi közvetítés mélysége, a piaci koncentráció, a szabályozói környezet minősége). Ennek megfelelően megbecsültük bankonként, illetve országonként a költséghatékonyság és a profithatékonyság szintjét úgy, hogy nem kontrolláltunk a bankok működési környezetében meglévő különbségekre és emellett úgy, hogy kontrolláltunk ezekre a tényezőkre.

Eredményeink alapján elmondható, hogy az eltérő működési környezetből származó torzító tényezők figyelembevételétől függetlenül megfigyelhető a régi és új tagországok között egy költséghatékonysági rés, illetve a hatékonysági különbségek lassú időbeli csökkenése, a konvergencia léte 1999 és 2003 között.

A 4. ábrán a régi tagállamokban a hatékonyság kis mértékű csökkenése, míg az új tagok esetében felzárkózás látható. A vizsgált időszak alatt a két régió közötti, a régi tagországok előnyét mutató hatékonysági rés 23 százalékponttól 15 százalékpontra csökkent a vizsgált időszakban. Az alternatív modell eredményeit bemutató 5. ábrán megfigyelhető, hogy a teljes EU és a régi tagországok átlagos hatékonysági értékei, a vizsgált időszak alatt ugyancsak mérséklődnek, ugyanakkor szembetűnő eredmény, hogy az új tagok 1999-ben az előző modellhez képest magasabb hatékonysági szintről „indulnak” és a hatékonysági rés záródása lassabb.

4. ábra

Átlagos költséghatékonysági szintek az Európai Unióban

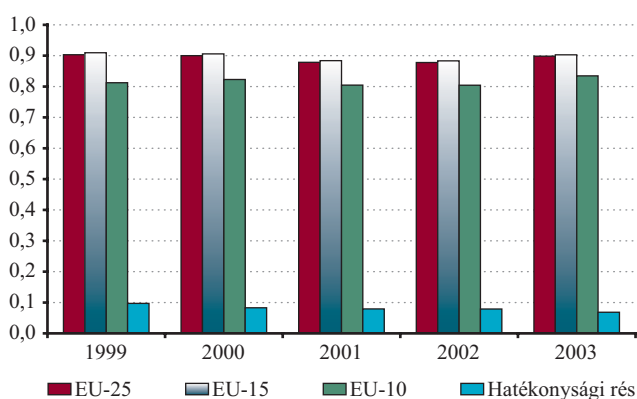

Megjegyzés: A hatékonyság a működési környezet és a menedzment viselkedésének együttes hatását méri.

Empirikusan alátámasztható, hogy a torzító tényezőknek – kiemelten az inflációnak, a fejlettség szintjének és ezzel szoros összefüggésben a pénzügyi közvetítés mélységének, valamint a szabályozói környezetnek – kontrollálása csökkenti a régi és új tagországok közötti tényleges rés nagyságát, valamint lassítja a konvergencia sebességét. Az Európai Unión belüli konvergencia megléte mellett ugyancsak kimutatatható, hogy a régi és új tagországokon belül is homogenizálódnak a bankok költséghatékonysági szintjei.

5. ábra

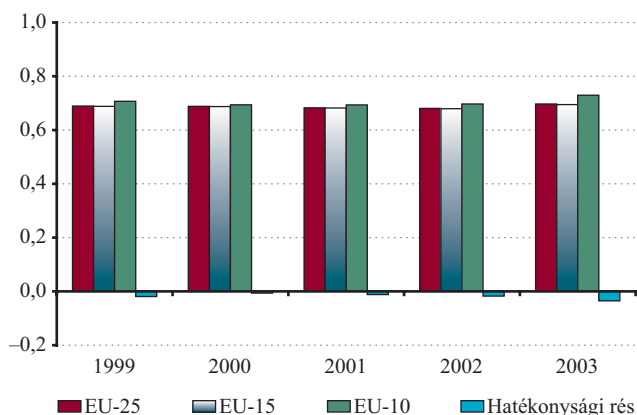
Átlagos költséghatékonysági szintek az Európai Unióban

Megjegyzés: A hatékonyság főként a menedzsment viselkedését méri.

6. ábra

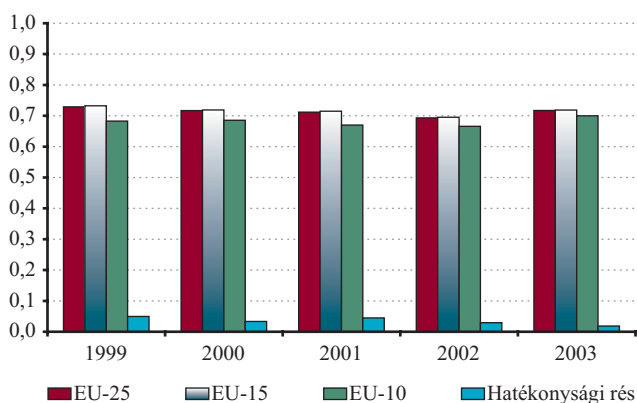
Átlagos profithatékonysági szintek az Európai Unióban

Megjegyzés: Nem kontrolláltunk a működési környezet különbségeire.

7. ábra

Átlagos profithatékonysági szintek az Európai Unióban

Megjegyzés: Kontrolláltunk a működési környezet különbségeire.

A profithatékonyság becslése során ugyancsak látható egy pozitív rés 1999 és 2003 között a régi és új tagállamok ese-

tén, de csak abban az esetben, ha kontrollálunk a működési környezet jövedelmezőségre gyakorolt hatására (7. ábra). Számos új tagország esetén vélhetően a működési környezet sajátosságai lehetőséget adnak a bankoknak a régi tagországokhoz képest magasabb jövedelem realizálására, ezért az első modellspecifikáció alapján alacsony, negatív profithatékonysági különbség mutatható ki (6. ábra).

KÖVETKEZTETÉSEK

Előretekintve elmondható, hogy a hatékonysági mutatók közül a költséghatékonysági rés fennmaradása tekinthető alapvetően kedvezőtlennek, mivel negatív hatást gyakorolhat az új EU-tagországokban a pénzügyi rendszer hosszú távú versenyképességére. A költséghatékonysági rés csökkenése irányába hathat, hogy az új EU-tagországok bankjai a hatékonyság alacsony szintje miatt a régi tagállamokkal összevetve magasabb belső, a menedzsment tudatos viselkedéséből eredő hatékonysági tartalékkal rendelkeznek. Kockázatot hordoz azonban, hogy az új EU-tagországok bankrendszerében az oligopolisztikus piaci struktúra, a verseny lassú fokozódása miatt csak kismértékben erősödhet a költséghatékonyság-javítási kényszer. A hatékonyságjavítási nyomást tovább csökkentheti, hogy a fejletlenebb országok bankjainál a külső hatékonysági tartalékok is magasnak tekinthetők, hiszen a gazdaság fokozatos fejlődése, integrálódása a pénzügyi közvetítés mélyülésén keresztül egy természetes hatékonyságjavulást eredményez. Emellett ugyancsak visszatartó erő lehet, hogy a tudatos hatékonyságnövelés rövid távon nagymértékű többletköltséggel jár, ami csak hosszabb távon érezheti hatását. Mivel az Európai Unión belül a pénzügyi piacok és a pénzügy intézményrendszer erősödő integrációja következtében a régi és új tagországok piaci sajátosságaiból eredő előnyök-hátrányok mérséklődnek, ezért a költséghatékonysági rés tudatos csökkentése továbbra is szükséges.

FELHASZNÁLT IRODALOM

LEIBENSTEIN, H. (1966): Allocative Efficiency vs. X-Efficiency, *American Economic Review*, Vol. 56, No. 2, pp. 392-415.

BERGER, A. N. AND D. B. HUMPHREY (1997): Efficiency of Financial Institutions: International Survey and Directions for Future Research, Board of Governors of the Federal Reserve System, *Finance and Economics Discussion Series*, No. 11.

BERGER, A. N. AND L. J. MESTER (1997): Inside the Black Box: What Explains Differences in the Efficiencies of Financial Institutions?, *Journal of Banking and Finance*, Vol. 21, pp. 895-947.